

Bijlage VWO
2009

tijdvak 1

maatschappijleer

Bronnenboekje

Opgave 1 De media en de positie van Wilders

tekst 1

Is een krant meer dan een spiegel?

J.A.A. van Doorn – Al vaker is opgemerkt dat er in de media soms bijzonder interessante discussies ontstaan die echter na een week weer blijken te zijn uitgedoofd. Onlangs was dat het geval met de vraag of een krant belangrijk nieuws mag of moet weigeren indien de redactie tegen de toon of inhoud gegronde bezwaren heeft.

Aanleiding was het beruchte artikel van Geert Wilders waarin hij de even malle als malicieuze suggestie doet de Koran te verbieden, zoals immers ook met het zijns inziens vergelijkbare ‘Mein Kampf’ is gebeurd. Het stuk werd door de redactie van *NRC Handelsblad* geweigerd.

Plaatsvervangend hoofdredacteur Sjoerd de Jong noemde het naar aanleiding van een vraag van een lezer, beneden niveau en geen zinvolle bijdrage aan de maatschappelijke discussie. “Een opiniEPagina is een platform voor zinnige, originele en prikkelende meningen, geen propagandamuur”.

De Volkskrant plaatste het stuk van Wilders wel, niet verwonderlijk omdat deze krant zich de laatste jaren een gezocht forum toont voor anti-islam-activisten. Toch wekte ‘de woeste aanval’ (Sjoerd de Jong) van Wilders ter redactie kennelijk enige verlegenheid zodat men de onbedoeld komische oplossing koos zich in het ernaast afgedrukte redactionele commentaar af te vragen “in hoeverre de fractievoorzitter van de PVV nog toerekeningsvatbaar is”.

De krant maakte de blunder weer enigszins goed door een dag of tien later, op 18 augustus, royaal ruimte te

bieden aan een debat over de belangwekkende vraag welke selectiecriteria krantenredacties hanteren. Naar blijkt namen zowel Arendo Joustra van *Elsevier* als Jaffe Vink van *Opinio* het standpunt in dat ze het stuk zonder meer zouden hebben geplaatst om de eenvoudige reden dat Wilders met negen man in de Kamer is vertegenwoordigd en dus onmogelijk genegeerd kan worden; het is van belang te weten waarvoor hij staat. (...)

Pikant wordt de discussie met de mededeling van Joustra dat het niet aan journalisten is te oordelen of standpunten goed of slecht zijn. Nieuws is nieuws. Dat is waarschijnlijk grappig bedoeld. Je hoeft maar vijf minuten door *Elsevier* te bladeren om te zien waar de wind vandaan komt. De keuze van de onderwerpen en de manier waarop ze worden gepresenteerd en becommentarieerd zijn uitgesproken eenzijdig. Wie daarna bijvoorbeeld *De Groene Amsterdammer* ter hand neemt, komt in een volslagen ander politiek klimaat terecht. De bladen zijn onverwisselbaar, omdat de medewerkende journalisten dat niet zijn. Nu is het juist dat de kleuring van kranten en weekbladen veel minder uitgesproken is dan pak weg een halve eeuw geleden. Al zijn de hoofdredactionele commentaren doorgaans nog redelijk consistent – maar zeker niet stereotype en voorspelbaar –, van de overige inhoud is dat lang niet altijd te zeggen. (...)

De huiver om sterk afwijkende en zelfs verwerpelijke meningen uit krant en weekblad te weren heeft ongetwijfeld te maken met historische ervaringen

85 waarop momenteel met enige
schaamte wordt teruggekeken. In de
discussie in *de Volkskrant* wijst de
politicoloog Meindert Fennema op de
schandalige manier waarop destijds
90 Hans Janmaat en zijn Centrum-
democraten door de gezamenlijke pers
kapotgeschreven zijn. (...) Fennema is
consequent en trekt uit het lot van
Janmaat de conclusie dat ook Wilders
95 door de media niet voor de voeten
moet worden gelopen. Ze hebben, stelt
hij, "niet de taak Wilders te bestrijden.
Dat hoort niet in de media thuis, die

100 moeten erover berichten". Ik ben het
hiermee oneens omdat Wilders in de
Nederlandse politiek een volstrekt
nieuw en onacceptabel fenomeen
vormt. In heel onze parlementaire
geschiedenis van 150 jaar valt er geen
105 partij aan te wijzen die haar bestaans-
recht uitsluitend ontleent aan een
onophoudelijk voortgezette hetze tegen
een niet onaanzienlijke Nederlandse
bevolkingsgroep. Die hetze bestrijden
110 is niet in de laatste plaats een taak van
de media.

bron: Trouw.nl van 25 augustus 2007

J.A.A. van Doorn was socioloog en columnist. Hij is op 14 mei 2008 overleden.

Hij geldt als een van de grondleggers van de moderne sociologie in Nederland.

tekst 2

Wilders gebaat bij media-aandacht voor integratie

(...) Communicatiewetenschapper dr.
Rens Vliegenthart (Vrije Universiteit)
onderzocht de berichtgeving over
integratie van minderheden (...) op de
5 populariteit van anti-immigratiepartijen.
Hij onderzocht hoeveel aandacht er
was voor integratie, hoe het onderwerp
besproken werd en wat de gevolgen
van deze berichtgeving waren voor
10 steun voor politieke partijen als de
CentrumDemocraten, Lijst Pim Fortuyn
en de Partij voor de Vrijheid.

Inhoud van berichten verandert

Het onderzoek, waarvoor duizenden
15 krantenberichten tussen 1995 en 2006
zijn geanalyseerd, laat zien dat de
aandacht voor integratie van
minderheden sterk is toegenomen. (...)
Wat (...) opvallend is, is dat de inhoud
20 van deze artikelen ook erg is
veranderd. In het midden van de jaren
negentig benadrukten de kranten nog
vaak het multiculturele karakter van de
Nederlandse samenleving. Dagbladen

25 berichtten positief over de
verschillende culturen in dit land.
Immigranten mochten vooral hun eigen
cultuur niet verliezen, respect was het
toverwoord en culturele verschillen
30 werden gekoesterd. Dit is radicaal
veranderd. Sinds 2001 wordt er vooral
gesproken over de bedreiging van
andere culturen en religies, met name
de islam. Vaak gaat het om de angst
35 voor aanslagen door moslim-
extremisten, voor onbeheerde tassen in
treinen en bommeldingen op Schiphol.
Maar ook uitspraken van Geert Wilders
over de 'algehele islamisering van de
40 Nederlandse cultuur' vinden hun weg
naar de krantenpagina's. (...) Iets meer
dan de helft van de artikelen die je in
de krant leest gaat over de gevaren
van de islam. (...)

Media-aandacht goed voor anti- immigratiepartijen

Deze veranderingen zijn vooral goed
nieuws voor politieke partijen die

migranten liever zien gaan dan komen.
50 Geert Wilders is er bij gebaat dat
integratie belangrijk gevonden wordt.
Hoe meer media-aandacht voor
integratie, hoe belangrijker mensen dit
55 onderwerp vinden. En hoe belangrijker
mensen een onderwerp vinden, hoe
zwaarder het meeweegt als ze moeten
bepalen op welke partij ze gaan
stemmen. De populariteit van anti-
60 immigratiepartijen wordt dus sterk
beïnvloed door media-aandacht voor

immigratie. En als de media-aandacht
zich dan ook nog eens richt op de
mogelijke bedreiging van de islam voor
Nederland, kan Wilders de komende
65 peilingen met een gerust hart tegemoet
zien.
Berichtgeving over integratie beïnvloedt
je mening én je stemgedrag. Niet
alleen als het gaat om immigratie en
70 integratie, maar ook bij talloze andere
onderwerpen. Lees voorzichtig.

bron: Kennislink.nl van 23 november 2007; Rens Vliegenthart promoveerde onlangs aan de Vrije Universiteit Amsterdam en is nu als communicatiewetenschapper verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Bron van dit artikel uit Kennislink: Vliegenthart, Rens (2007). Framing Immigration and Integration. Facts, Parliament, Media and Anti-Immigrant Party Support in the Netherlands. Amsterdam: proefschrift Vrije Universiteit.

Opgave 2 Strafrecht en volkswil

tekst 3

Enkele strafrechtelijke ontwikkelingen en de volkswil

Bepaalde ontwikkelingen kunnen
alleen aan iemands persoonlijke in-
vloed worden toegeschreven als deze
5 anders achterwege zouden zijn geble-
ven. Dramatische gebeurtenissen,
zoals een moord, plegen de heldenrol
van de hoofdpersoon bovendien te
vergroten. Van vele klassieke
10 tragedies is dit de kern. Het was Pim
Fortuyns verdienste dat hij op een aan-
schouwelijke, soms amusante wijze de
strijd heeft aangebonden met het ver-
schijnsel dat belangrijke politieke
15 beslissingen te vaak in een sfeer van
beslotenheid worden voorbereid en,
ondanks pretenties van het tegendeel,
in feite al worden genomen. Hij
markeerde het bestaan van een nieuw
20 soort regenteskheid, waarmee het in
de jaren zeventig zo vermaledijde
paternalisme eigenlijk weer via een

achterdeur terugkeerde, hetgeen reden
voor veel maatschappelijk onbehagen
werd. Ontegenzeggelijk was het
25 verbale vermogen van Pim Fortuyn
groot. Zijn verontwaardigde toon, naar
het leek ingegeven door gekrenkte
gevoelens, bleek zeer geschikt om
onbehagen van velerlei soort los te
30 woelen. Het willen luisteren naar
klachten van het publiek was Fortuyns
handelsmerk en dat zou hem zonder
enige twijfel ver hebben gebracht,
misschien zelfs tot in het Catshuis¹.
(...)
35 Ook op de terreinen van de justitiële
organisatie en de rechtspraak valt te
constateren dat verlangens naar meer
volksbemoeyenis sterk zijn opgeleefd.
(...)
40 Gedreven door het gedachtegoed van
Pim Fortuyn heeft de stem des volks

ondubbelzinnige geluiden van groot onbehagen geuit. Deze betreffen niet alleen de zwaarte van de straffen, maar ook het gebrek aan invloed daarop van het volk. Zo ontstond tevens een roep om meer participatie van leken in de strafrechtspraak.

De strafwetgeving en de volkswil

Met de vaststelling dat de vox populi, de stem des volks, in een democratische samenleving als essentieel thema niet mag worden genegeerd en al zeker niet geschoffeerd, is nog niet de vraag beantwoord hoever de actieve bemoeienis van het volk op het terrein van het strafrecht en de strafrechtspleging mag en moet gaan. De volksvertegenwoordiging heeft daarin uiteraard een overkoepelende en basale functie, voor zover de strafrechtspleging in al zijn fasen en onderdelen wettelijk is geregeld. Daartoe behoren krachtens het legaliteitsbeginsel van art. 1 Wetboek van Strafrecht alle strafbaarstellingen en de daarmee samenhangende algemene voorwaarden voor strafbaarheid en vervolgbaarheid.

Het veranderende strafklimaat

(...)

Er ontstond een strafklimaat dat steeds weer nieuwe spiraalbewegingen in de straftoemeting teweegbracht. Hierbij speelden verschillende factoren een

bijzondere rol. In de eerste plaats heeft de positie van het slachtoffer in het strafrecht meer erkenning gekregen, in samenhang waarmee de morele betekenis van criminaliteit in ons bewustzijn steeg (Boutellier, 1993).

(...)

Daarnaast zijn de laatste jaren door de wetgever vele nieuwe strafbepalingen ingevoerd, bestaande bepalingen aangevuld of van zwaardere strafposities voorzien.

(...)

Maar ook is het arsenaal straffen en maatregelen explosief uitgebreid. Wellicht volgt binnenkort nog de huisarreststraf als hoofdstraf.

De verharding van de sanctietoemeting: nog niet genoeg?

(...)

Eén van de saillantste verscherpingen in de sanctietoemeting is het procentueel sterk toegenomen aantal levenslange gevangenisstraffen gedurende de laatste jaren. Hierbij hebben de volksstem en de toenemende identificatie met het slachtofferschap ongetwijfeld een belangrijke rol gespeeld. De gedachte van de veiligheids- en risicomaatschappij heeft immers een respectabele omvang aangenomen. Zelfs is door het Hof Den Haag een levenslange gevangenisstraf gecombineerd met tbs, hetgeen door de Hoge Raad terecht is afgekeurd.

bron: prof. mr. C. Kelk, hoogleraar straf(proces)recht en penitentiair recht uit: Justitiële Verkenningen (sterk ingekort) van april 2007

noot 1 Het Catshuis is de ambtswoning van de Nederlandse minister-president en het ontvangstcentrum van de regering.

Opgave 4 Verbeter het parlement

tekst 4

Verbeter het parlement

- breng beide Kamers dichter bij de burger -

Door Willem Witteveen

Een paar jaar geleden luidde de Algemene Rekenkamer de noodklok over het openbaar bestuur. Op veel beleidsterreinen was sprake van een
5 kloof tussen beleid en uitvoering. De wetgevers wisten niet wat er gebeurde bij de ambtelijke diensten die wetten en regels uitvoeren, en ze vroegen hier ook niet naar. De burgers hadden
10 steeds minder houvast aan geldende regels. Het rapport van de Rekenkamer was uiteraard een oproep aan het parlement om iets te doen aan deze mis-
15 stand, die het hart van de democratie raakt. (...)

Macht en onmacht

In de acht jaar dat ik lid van de Eerste Kamer was, is het me opgevallen dat
20 Eerste en Tweede Kamer elkaar spiegelende instituten zijn. Hun macht en hun onmacht illustreren een wederzijdse afhankelijkheid. Er is sprake van een paradox van macht en onmacht.
25 Laten we beginnen te kijken naar de Eerste Kamer. Deze heeft niet het politieke primaat. (...)¹⁾

Hoe kan de eigen rol van de Tweede Kamer worden versterkt?

- 30 * Sluit alleen een regeerakkoord op hoofdlijnen en voor de eerste twee jaar van een kabinetsperiode (daarna zijn de omstandigheden te sterk veranderd om het nog zinnig te laten zijn);
- 35 * Maak de fractiediscipline tot een veel zwakkere binding;
(...)
- * Ga als politiek leider van een partij niet in de regering zitten;
- * Bepaal voor elk groot onderwerp
40 (zorg, veiligheid, onderwijs etc.) ieder jaar in het parlement de hoofdlijnen van het beleid op basis van door eigen onderzoek verkregen informatie;
(...)

bron: NRC Handelsblad, 12 mei 2007 (sterk ingekort)

Willem Witteveen was van 1999 tot 2007 lid van de Eerste Kamer voor de PvdA. Hij is hoogleraar Encyclopedie van de rechtswetenschap aan de Universiteit van Tilburg. Hij is bezig met de redactie van een boek waarin hij en andere senatoren terugblikken op hun ervaringen.

noot 1 In het vervolg van het artikel geeft Witteveen een uitvoerige analyse van de paradoxale situatie waarin de Eerste en de Tweede Kamer verkeren.

Opgave 5 Klimaatverandering en Europees veiligheidsbeleid

tekst 5

Solana: meer conflicten wegens klimaatverandering

**Door onze correspondent
Brussel, 11 maart. Toenemende
veiligheidsrisico's in de wereld die
het gevolg zijn van klimaat-
5 verandering, dwingen de landen van
de Europese Unie tot forse investe-
ringen in hun defensie.**

Dat staat in een rapport van EU-
buitenlandcoördinator Javier Solana en
10 Europees commissaris Benita Ferrero-
Waldner dat eind deze week door
Europese regeringsleiders zal worden
besproken tijdens hun EU-top in
Brussel.

15 De twee pleiten ervoor dat Europa zich
in zijn veiligheidsbeleid meer richt op
conflictpreventie, crisismanagement en
het vermogen om snel te reageren op
rampen.

20 In een samenvatting van het rapport
beschrijft Solana hoe een tekort aan
vruchtbare grond, water en vis-
voorraden zal leiden tot conflicten in
grote delen van de wereld. "Vooral
25 gebrek aan water heeft de potentie om
te leiden tot onrust onder burgers."

Afrika is volgens Solana het meest
kwetsbaar voor de risico's van klimaat-
verandering. (...)

30 Solana haalt de voorspelling van de
Verenigde Naties aan dat er in 2020
miljoenen 'eco-migranten' zullen zijn:
mensen die naar andere gebieden
trekken om de problemen te vermijden
35 die het gevolg zijn van klimaat-
verandering. "Die massale migratie-
stromen zullen naar verwachting leiden
tot toenemende conflicten in de
gebieden waar mensen doorheen
40 trekken of die het doel zijn van hun
reis." Volgens Solana zal er sprake zijn
van toenemende spanning tussen
etnische en religieuze groepen en van
radicalisering.

45 Er is "dringend actie" nodig, aldus
Solana, om Europa's belangen te
beschermen. (...) De "internationale
dreiging" die uitgaat van klimaat-
verandering moet leidraad worden van
50 het Europese veiligheidsbeleid.
De afgelopen jaren lag de nadruk in
het Europese veiligheidsbeleid vooral
op de dreiging van terrorisme. (...)

bron: NRC Handelsblad van 11 maart 2008